

STRATEGIPLAN FOR MILJØTILTAK

I

LANDBRUKET

I

EIDSVOLL KOMMUNE

2023 - 2026

Urterik natureng/kulturbeite med blandingskog i bakgrunnen i Eidsvoll - til beste for det biologiske mangfoldet

VEDTATT AV KOMMUNAL FORVALTNING, LANDBRUK & GEODATA 09.02..2024

INNHold

SAMMENDRAG	3
BAKGRUNN	5
KOMMUNESATSING PÅ LANDBRUKSOMRÅDET	5
JORDBRUKET	6
DAGENS SITUASJON	6
TEKNISKE MILJØTILTAK, SMIL	7
KULTURLANDSKAPSTILTAK, SMIL	7
FORSLAG TIL MILJØTILTAK I 2023	8
MÅLSETTING	8
MILJØTILTAK- FORURENSING	8
TILSKUDDSSATS	8
MILJØTILTAK- KULTURLANDSKAP	8
TILSKUDDSSATSER	9
MILJØTILTAK I JORDBRUKET 2023-2026 (SMIL)	9
MÅLSETTING	9
MILJØTILTAK- FORURENSING	9
MILJØTILTAK- KULTURLANDSKAP	10
GJENNOMFØRING	10
KLIMATILTAK I LANDBRUKET	11
TILSKUDDSBEOV OG PRIORITERING FRAMOVER	11
SKOGBRUKET	11
DAGENS SITUASJON	11
SKOGKULTUR	12
SKOGBILVEIER.....	12
TILSKUDD TIL MILJØTILTAK I SKOG.....	13
MÅLSETTING	13
SKOGKULTUR	13
TILSKUDDSSATS	13
SKOGBILVEIER.....	13
TILSKUDDSSATS	14
SKOGTILTAK I 2023 – 2026	14
MÅLSETTING	14
SKOGKULTUR OG SKOGBILVEIER	14
MILJØTILTAK I SKOG	14
TILSKUDDSBEOV OG TILSKUDDSSATSER FOR MILJØTILTAK I EIDSVOLL 2023-2026	14

Sammendrag

Det er den sentrale landbrukspolitikken, og jordbruksoppgjørene (spesielt jordbruksoppgjøret 2022/2023), som ligger til grunn for gjeldende regionale miljøprogram for Oslo og Viken og strategiplan for miljøtiltak i kommunen.

Jordbruket

Strukturen for jordbruket i Eidsvoll de siste årene viser en dreining mot færre driftsenheter og mer areal pr driftsenhet enn tilfelle var tidligere. Areal i drift har vært stabilt de siste fem årene med ca 50 000 dekar, hvorav 23 000 dekar korn. Miljømessig ligger vi forholdsvis godt an i Eidsvoll med hensyn til jordbruksvirksomhet. De største miljøutfordringene i jordbruket i Eidsvoll er problemer med gamle dreneringssystem på planert jord med tilhørende erosjon og avrenning, gamle utløp og planeringskanter ned mot vassdrag med fare for utrasing. Problemet blir ikke mindre med årene, dersom ting får "skure og gå". Mer intens nedbør gjennom sommeren, slik vi har hatt de siste årene (for eksempel 2015 og 2017), gjør at behovet for hydrotekniske tiltak blir desto større. Det skal nevnes at i tillegg til SMIL-ordningen ble det sommeren 2013 innført et tilskudd til drenering av jordbruksjord (vedtatt i jordbruksoppgjøret 2012/2013). Dette vil selvsagt være positivt i forhold til forebygging av erosjon og en ønsket økning av jordbruksproduksjonen i åra framover i kommunen.. Gjengroing av kulturlandskapet er et annet problemområde som bør forebygges. De siste 15 årene er et ikke ubetydelig areal grodd igjen i kommunen. Det gjelder særlig nord i kommunen i Feiring og øst i Gullverket. I Gullverket er antall husdyr kraftig redusert de siste 15- 20 år, noe som fremmer gjengroing i betydelig grad. Det er tegn som kan tyde på at utmarksbeite vil bli benyttet mer i åra framover, særlig på østsida av Vorma i Gullverket. Dette skyldes økende beitepress på arealene vest for Vorma. Dette gjør at fokuset på gjerdene mot utmarka må økes. Disse tiltakene skal prioriteres høyt, altså tiltak som gjelder gjenåpning av beiter mot utmark og inngjerding av disse arealene vil gis prioritet 2. Ellers vil ordningen «Tilskudd til tiltak i beiteområder» være aktuell for beitelagene å søke om til sperregjerder mot utmark. Det vil gis støtte til slike tiltak i denne ordningen i åra framover. SMIL-midler vil bli benyttet i mindre grad til gjerding mot utmark.

I kulturlandskapet innen kommunen ligger det kulturminner som med fordel kunne vært vedlikeholdt på en bedre måte, slik at allmenheten generelt bedre så verdien av dem. Kulturminner/ miljøer som forfaller og gror igjen har liten appell blant folk flest, i tillegg til at kunnskap om lokalhistorien går tapt. Det er klare forbedringspotensialer på alle ovennevnte felter og dermed behov for tiltak.

Strategiplanen for miljøtiltak i jordbruket i Eidsvoll 2023-2026 gjenspeiler ovennevnte problemområder. For perioden 2023-2026 vil kommunen satse på erosjonsforebyggende tiltak, som sikring av gamle utløp og planeringskanter ned mot vassdrag. Dette er tiltak som er konsekvens av sannsynlige klimaendringer med mer intens nedbør gjennom hele vekstsesongen. Eidsvoll har store arealer som er bakkeplanert, mye av jorda er leirjord ned mot elvene Risa, Vorma, Nessa og Andelva med sidebekker. Arealene ligger innenfor vannområdet Hurdalvassdraget og Vorma (HUVO). Tiltakene på de mest erosjonsutsatte arealene vil bli prioritert, prioritet 1. Dette er de samme områdene som bør ligge urørt om høsten. Disse områdene er også i prioritert område for tilskudd til regionale miljøtiltak (RMP). Arealene er underlagt strengere miljøkrav etter den nye forskriften for regionale miljøkrav for jordbruket i Oslo og Viken gjeldende fra 01.01.2023. Der gjelder bla. restriksjoner på pløying av arealer i erosjonsklassene 3 og 4 og i erosjonsutsatte dråg.

Det er et problem at mer og mer areal i kommunen gror igjen. Dette gjelder ikke bare kulturmiljøer, som f.eks setervoller eller slåtteeenger, men også gamle innmarksbeiter, kulturbeiter og utmarksbeiter.

Det har bla. sammenheng med nedgang i antall beitedyr i kommunen siste 10-15 år (mest p.g.a omfattende kvotesalg og opphør av mjølkeproduksjon). For å hindre gjengroingsprosessen i å gå videre, vil en med SMIL- midler i kombinasjon med regionale miljøtilskudd (RMP), forsøke å forebygge gjengroinga. Dette sammen med freda eller vernede kulturminner og kulturmiljøer har 2. prioritet

Et mer målrettet vedlikehold av kulturminner/ miljøer i jordbrukets kulturlandskap, særlig i utmark (kan støttes av nærings- og miljøtiltak i skog, NMSK), vil få 3. prioritet. Målet er at kulturminnene blir mer tilgjengelig for folk flest, slik at historien bak dem når bedre frem til lokalbefolkningen og andre.

Spesielle bygningstyper og teknikker blir 3. prioritert, men bygninger av en helt spesiell karakter, og som er et viktig element i et gardstun, må vurderes opp mot større kulturbeiter som kan være viktig for det biologiske mangfold. Det innebærer at kulturminner i enkelte år kan bli 2 prioritert, andre år 3. prioritert. Tiltaksstrategien er altså ikke statisk, men må evalueres hvert år. Det vil alltid finnes behov for større eller mindre miljøtiltak i jordbruket, men en ser for seg at en innen 2026 kan få gjennomført de viktigste

tiltakene med henblikk på forebygging av erosjon ned mot vassdrag (1 prioritet), rydding og inngjerding av gamle kulturbeiter med biologisk mangfold (inkludert utmarksbeite), samt fredete kulturminner (2. prioritet) og vedlikehold av freda og verneverdige bygninger (3 prioritet). Merk ! Bygninger som er vedtatt fredet av Riksantikvaren (RA) vil måtte vurderes spesielt, dersom slike bygninger omsøkes.

Skogbruket

I motsetning til i jordbruket har bruksstrukturen i skogbruket endret seg lite de siste årene. Det er heller ikke vanlig med bortleie av arealene. Det har imidlertid blitt mer og mer vanlig at skogen drives med leid hjelp, men for eiers regning. Det meste av arbeidet i gårdsskogene blir i dag drevet med innleide entreprenører eller gjennom Mjøsens skogeierforening. Skogeiers egeninnsats i skogen har gått drastisk ned de siste årene. Det gjør at nettoinntekten fra skogbruket også har gått ned, da skogeierne i mye mindre grad enn tidligere har vesentlig arbeidsinntekt fra skogen. Med nye skogbruksplaner som var klare i 2019, er det håp om at interessen for å gjøre tiltak i skogen blir økende blant skogeierne.

Eidsvoll har et produktivt skogareal på ca. 265.000 daa fordelt på ca 450 eiendommer med et skogareal over 25 daa. Den årlige avvirkingen varierer en del, men i en årrekke har den ligget på ca. 75.000 m³. Det er granskogen som dominerer skogbildet i Eidsvoll da 81 % av den stående kubikkmassen er gran, 11 % er furu og 8 % er lauvskog.

For å stimulere til utvikling av kvalitetsskog for framtiden har det i en årrekke vært gitt tilskudd til forskjellige skogkulturarbeider innen ungskogpleie. Det kan ikke gis tilskudd til nyplanting av skog. Tilskuddsprosentene har variert noe de seinere årene. Skogkulturarbeidene i Eidsvoll har variert en del i mengde de enkelte år, men vi har helt til de siste år klart å holde de på et noenlunde høgt og forsvarlig nivå. I Eidsvoll er det i dag bygget ca 270 km rene skogsbilveier. Vi regner med at vi på det nærmeste er ferdig med nybygging av skogsbilveier. Om det skulle komme flere nye veier vil det være helt marginale veistrekninger. I områder der det drives skogbruk kan det gis tilskudd til å ivareta og videreutvikle miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner.

Vi har som mål med miljøtilskuddene i skogbruket i perioden 2023-2026, å bidra til at skogbruket som næring kan gi et positivt bidrag til næringsgrunnlaget på den enkelte eiendom og til samfunnet for øvrig. Produksjonen må opprettholdes på minst samme nivå som i dag og vi skal stimulere til økt verdiskapning innen skogbruket generelt. Skogkulturtiltakene (særlig planting) er med på å forebygge klimarelaterte problemer, skog binder CO₂. Dette har det vært økende fokus på fra både offentlige myndigheter og private miljøorganisasjoner de siste årene, særlig fra 2018/2019.

Prioritering og tilskuddsbehov

Tabellene 1 og 2 under, viser prioriteringene og tilskuddsbehovene vedrørende alle nærings- og miljøtiltak i landbruket (jord og skogbruk) i Eidsvoll i perioden 2023 – 2026.

For å kunne innfri målet ovenfor ønsker vi å videreføre tilskuddene til skogkultur og skogsbilveier på samme nivå som vi har satt opp for 2023.

Tabell 1. Tilskuddssatser (inntil maks tilskuddsprosent) og prioritering: SMIL og NMSK 2023-2026

Tiltak	Prioritet	Tilskuddssats, %
Jordbruk: Hydrotekniske tiltak: utbedring av kummer & utløp. Erosjonsforebyggende tiltak (klimatiltak)	1	50
Rydding og inngjerding av gammel kulturmark og kulturmark mot utmark: Biologisk mangfold, freda kulturminner- og kulturmiljøer, tilgjengelighet:	2	40 50
Verneverdige bygninger	3	35

Skogbruk: Skogkultur (med skogplanting, som er et klimarettet tiltak)	1	40 (20) ¹
Opprusting av veger	2	35
Miljøtiltak (kulturminner- og miljøer, andre tiltak)	3	30

1. 20 % tilskudd til skogeiere med balansekvantum på 3000 m³ eller mer.

Tabell 2. Tilskuddsbehovet (i kr) innen SMIL og NMSK i Eidsvoll 2023 -2026

		2023 (kr)	2024 (kr)	2025 (kr)	2026 (kr)
SMIL		1000 000	1000 000	1000 000	1000 000
NMSK		300 000	300 000	300 000	300 000
SUM		1 300 000	1 300 000	1 300 000	1 300 000
TOTALSUM 2023-2026:					
		5 200 000			

BAKGRUNN

Kommunesatsing på landbruksområdet

Mål og prinsipper for satsingen:

- Økt ansvar til kommunene.
- Kommunene som aktiv landbrukspolitisk aktør.
- Regionalt og lokalt tilpasset politikk.

Landbruksdepartementet har forberedt de kommunerettede reformene i nært samarbeid med Kommunenes Sentralforbund og Kommunal- og regionaldepartementet. I tillegg har fylkesmannen og organisasjoner i landbruket vært med i arbeidet. Landbruksdepartementets kommunesatsing er en oppfølging av St.meld.nr.19 (2001 – 2002) Nye oppgaver for lokaldemokratiet – regionalt og lokalt nivå.

Landbruksdepartementets kommunerettede satsing innebærer at:

- Kommunene får vedtaksmyndighet for flere økonomiske virkemidler.

Vedtaksmyndigheten for deler av virkemidlene under Landbrukets utviklingsfond (LUF) blir lagt til kommunene fra 1.1.2004. Midlene vil bli tildelt kommunene gjennom Statsforvalteren (nå).

Jordbruksoppgjøret 2002

Det ble i jordbruksoppgjøret 2002/2003 bestemt at det innføres obligatorisk miljøplan for alle driftsenheter som søker produksjonstilskudd. Bakgrunnen er følgende (fra jordbruksoppgjøret 2002):

- Landbruket, i tillegg til å produsere mat, energi og fiber, produserer og ivaretar store miljøverdier både nasjonalt og lokalt som det er viktig å ivareta. Slike verdier er knyttet til et åpent og variert kulturlandskap, biologisk mangfold og kulturminner. Det at landbruket produserer slike miljøgoder for samfunnet, legges det også stor vekt på i internasjonal sammenheng.

- *Dagens landbruksdrift representerer miljømessige utfordringer som det er et felles ansvar å løse. Eksempler på slike utfordringer er erosjon og tap av næringsstoffer til vann og vassdrag, gjengroing av kulturlandskapet og tap av biologisk mangfold.*
- *Forbrukerne stadig stiller høyere krav til dokumentasjon av hvordan matvarene de kjøper er framstilt. I tillegg kommer norske landbruksvarer i økende grad til å møte konkurranse fra importerte matvarer. En godt dokumentert og miljøvennlig produksjon er en måte norske bønder kan møte denne utviklingen på.*

Klimatiltak i landbruket

Som en del av klimaavtalen i Paris signert i desember 2020, skal Norge kutte i sine utlipp av CO₂ og andre klimagasser med 50-55 % innen 2030. Alle sektorer i samfunnet skal bidra med reduksjoner i utslipp. Landbruket har inngått en klimaavtale med staten om kutt i sine utslipp innen 2030. Det er utarbeidet en egen klimakalkulator for landbruket, hvor hver bonde kan gå inn å legge inn sine verdier for bruk av drivstoff, gjødsel, kraftfôr, energi, hva de høster av avlinger, selger av produkter fra gården osv. for sine produksjoner og beregne sitt fotavtrykk vedrørende klima. Det er særlig tiltak i ordningene SMIL (hydrotekniske tiltak), tilskudd til drenering (ikke omtalt i denne planen) og tilskudd til tettere skogplanting, som kan ha positiv effekt på klimaet.

Miljøplan

Miljøplan i landbruket ble utviklet i 2015. Formålet med miljøplanen er videreført gjennom Kvalitetssystemet i landbruket (KSL), forskrift om gjødslingsplanlegging og forskrift om plantevernmidler.

Jordbruket

Dagens situasjon

Strukturen i jordbruket har hatt en utvikling mot færre og større driftsenheter i flere år, mest tydelig har dette vist seg de siste 5 årene. Det er nå ca 180 driftsenheter som søker produksjonstilskudd i kommunen. Areal i drift har vært stabilt de siste 5 årene med ca 50 000 dekar (daa) dyrket areal, hvorav ca 23 000 daa korn. Miljøsituasjonen i jordbruket i Eidsvoll er i dag tilfredsstillende etter de siste statistikkene. Vi har den høyeste andelen av økologisk areal i Akershus (14 % av det totale jordbruksarealet, 14 driftsenheter) og 50-60 % av vårkornarealet lå i stubb om høsten i 2017 og 2018. (jfr. tabell A), begge i tråd med landbruksmyndighetenes målsettinger. Dette indikerer en reduksjon og en forebygging av avrenning og erosjon, som må sies å være positiv for kommunen. Men fremdeles er det ting å hente på forebyggingssida. Det gjelder særlig reparasjon av gamle hydrotekniske anlegg. Her er det spesielt mye kummer, rør og rørutløp som burde vært utbedret. Nevnte tiltak vil være erosjonsforebyggende. I tillegg kommer tilskuddsordning til drenering av jordbruksjord gjeldende fra 1/7-2013. Dette vil også virke erosjonsforebyggende, men også øke jordas avlingspotensiale på sikt. De siste 15 årene er et ikke ubetydelig areal grodd igjen i kommunen (gjelder i stor grad innmarksbeiteareal). Det gjelder særlig nord i kommunen i Feiring og øst for Vorma i Gullverket. I Gullverket (grend som ligger i utmarka) er antall husdyr kraftig redusert de siste 15-20 år, noe som fremmer gjengroing i betydelig grad. Det er tegn som kan tyde på at utmarksbeite vil bli benyttet mer i åra framover, særlig på østsida av Vorma i Gullverket. Dette skyldes økende beitepress på utmarksarealene vest for Vorma. Hvilket gjør at fokuset på gjerdene mot utmarka må økes, også bruk av SMIL-midler til slike tiltak. Disse tiltakene vil prioriteres som øvrige tiltak for gjenåpning av gammel kulturmark med prioritet 2, som gjerdeprosjekter mot utmark. Bygningsmassen er stor i landbruket i dag, og vedlikeholdsbehovet er deretter. Det er ikke tvil om at jordbruksinntektene i dag generelt ikke dekker de behov for bygningsvedlikehold som finnes rundt om på gardsbrukene når det gjelder eldre bygninger. I mange tilfeller er bygningene verneverdige og endog kulturminner, som det er i samfunnets interesse å bevare (bygningene har en kulturhistorisk verdi). Over 50 % av vårkornarealet i Eidsvoll overvintret i stubb i 2008 -2012 (se tabell A under), noe som er over de sentrale landbruksmyndighetenes målsetting.

Tabell A Oversikt over antall dekar i stubb de siste 5 årene i Eidsvoll

ÅR	2018	2019	2020	2021	2022
ANT DAA ¹	10839	12886	10842	10743	13406
% av vårkorn	49	71	49	54	66

1. Stubbarealet er bla. avhengig av hvor mye høstkorn som sås hvert år.

Tekniske miljøtiltak, SMIL

Det er gjennomført en god del tekniske miljøtiltak i Eidsvoll de siste 10 -15 årene. Det er brukt mest midler på hydrotekniske anlegg, noe i forbindelse med gjennomføringen av Gardermobanen gjennom kommunen, sist med utvidelsen til dobbeltspor fra Venjar til Eidsvoll med anlegg fram til høsten 2023. Flere SMIL-tiltak vil komme i denne forbindelse og samkjøres med dreneringstiltakene langs det nye dobbeltsporet (landbrukskontoret skal planlegge nydreneringa langs det nye dobbeltsporet). Det er bygget noen høytørker også med investeringsstøtte. Det er ikke vært gjennomført økologiske rensetiltak eller fangdammer. Det har sammenheng med at det ikke har vært aktuelle områder for slike tiltak i kommunen. Men en ser at det kan finnes enkelte områder av kommunen der slike tiltak kan være av interesse i framtida. Antall hydrotekniske tiltak vil øke i åra framover som følge av at grøftetilskuddet økte fra 01.07.2023. Sannsynligvis øker også grøfteaktiviteten.

Kulturlandskapstiltak, SMIL

Søknadsmassen for SMIL har vært varierende i kommunen de siste 5 årene, men har ligget på 14 -20 søknader pr år, jfr. tabell B. De fleste søknadene har omhandlet hydrotekniske tiltak, med fuktige somre (unntatt i tørkeåret 2018, delvis 2023). Det har vært flere søknadsår med overvekt av hydrotekniske søknader. Derneft kommer gamle kulturbeiter (gammel kulturmark) og sist verneverdige bygninger og kulturminner. Fra 1/6-2013 ble det innført en egen tilskuddsordning til drenering av jordbruksjord. Maksimal tilskuddssats er pr 1/7-23, 4000 kr per dekar systematisk drenering. I Eidsvoll ble innvilget 728 000 kr i tilskudd til systematisk drenering foreløpig i 2023, dette tilsvarer 182 dekar med systematisk grøfting. Denne tilskuddsordningen er viktig for å opprettholde jordbruksproduksjonen på samme nivå som i dag, og i tillegg kunne ha potensiale til å øke produksjonen/ avlingene i åra framover. Flere som har gjennomført dreneringstiltak påpeker at de allerede neste vekstsesong ser en forbedring på hvor tidlig de kan starte våronna, og de ser en avlingsøkning. De har igjen for investeringen mener de. Drenering er et klimarettet tiltak, da det reduserer erosjon og forurensing (bla. utslipp av lystgass).

Enkelte tilretteleggelsestiltak har det vært, b.l.a rydding av Pilegrimsleden gjennom en del av kommunen og et turstinett nord i kommunen. Slike fellestiltak har blitt prioritert i tilskuddssammenheng med bakgrunn i tiltakenes almenntilgjengelighet. Fra og med 2005 har prioriteringa av SMIL-søknader skjedd administrativt først ved seksjon for landbruk og nærings ledelse, siden av kommunal forvaltning, landbruk & geodata. Dette er videre delegert ned til avdelingsleder på landbruk & geodata og saksbehandler på SMIL. Overordnet strategiplan for miljøtiltak i landbruket i Eidsvoll sendes ut på høring til de lokale landbruksorganisasjonene i kommunen, slik at de får mulighet til å uttale seg på vegne av næringen. Strategiplanen behandles ikke politisk, men det informeres om den i ulike relevante samlinger som avholdes mellom administrasjonen og politikere. Midlene som fordeles i SMIL er ikke kommunale midler, men statlige midler bevilget gjennom den til enhver tid gjeldende jordbruksavtalen. Denne forvaltningen vil videreføres i neste periode. Behovet for midler til den type kulturlandskapstiltak som er nevnt ovenfor, vil være jevnt høyt i kommunen, dette særlig p.g.a. den høye andelen av eldre bygninger med til dels betydelig vedlikeholdsbehov som vi har i landbruket. Rehabilitering av bygninger i landbruket har laveste prioritet (prioritet 3) i SMIL-ordningen. Bygningsvedlikehold blir fort forholdsvis dyrt (betydelige kostnadsoverslag). Der det til dels skal brukes gamle håndverksteknikker og originalmaterialer blir dette betydelig mer kostbart enn å bygge med moderne materialer og teknikker.

Når det gjelder gammel beitemark/ kulturmark i kommunen, har det i de siste 15-20 årene blitt en betydelig fart i gjengroingen av disse arealene. Årsaken til dette er først og fremst en nedgang i antall beitedyr. Dette igjen skyldes en betydelig reduksjon i antall mjølkeprodusenter i kommunen bare de siste 10 årene. En slik utvikling påvirker bruken av jordbruksarealene. Det vil i SMIL vektlegges innmarksbeiter som gjenåpnes og/ eller som ligger mot utmark i åra framover. Dette for å styrke bruken av utmarksbeite som en viktig arealressurs i husdyrproduksjonen i kommunen. Gjengroing av utmarka mener vi er et

økende problem i kommunen, men det har framkommet visse innvendinger mot dette fra enkelte grunneiere og jegere, som mener antall beitedyr i utmarka går utover deres skogsdrift, med nedtråkking av plantefelt og blir for store konkurrenter til hjorteviltet som også beiter i utmarka. Sistnevnte er diskutabelt, og Eidsvoll almenning leier nå ut beiterett på sine skogarealer. De ser fordelene av å ha beitedyr som rydder vegetasjon fra skogsbestandene.

Tabell B. Oversikt over antall søkere og innvilgete SMIL-beløp siste 6 år i Eidsvoll kommune. Dette er altså ikke det samme som utbetalte beløp.

År	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Antall søkere	18	13	21	14	14	10 ¹
Innvilget, kr	967 955	847 770	1 145 574	1 099 519	1 299 796	807 265

1. Utvidet søknadsfrist til 01.12. Dette vil og praktiseres i perioden 2023-2026.

Forslag til miljøtiltak i 2023

Til grunn for forslag om miljøtiltak i Eidsvoll, ligger forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket, forskrift om tilskudd til drenering av jordbruksjord, samt regionalt miljøprogram for Oslo og Viken 2023-2026.

Målsetting

Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket i 2023 i Eidsvoll skal på best mulig måte sikre en miljø- og klimavennlig landbruksproduksjon i kommunen, samt bevare viktige miljøelementer i jordbrukets kulturlandskap. En ønsker å holde jordbruksproduksjonene på minst samme nivå som i dag. Med miljøelementer menes i denne sammenhengen: hydrotekniske anlegg, freda og verneverdige bygninger, gammel kulturmark, kulturminner, kulturmiljøer og biologisk mangfold. Søkere skal i utsendte informasjonsskriv, og på våre nettsider få oppdatert info om ordningen. Ytterligere informasjonstiltak etter hvert. Tilskudd til drenering av jordbruksjord (NB ! Egen ordning utenom SMIL) skal gå til dreneringstiltak på tidligere drenert jordbruksjord og bakkeplanert areal, for å øke avlingspotensialet og forebygge erosjon fra jordbruksarealene. Tiltakene må ikke komme i konflikt med kulturminner (fornminner eller nyere kulturminner), livet i vassdragene eller det biologiske mangfold i området.

Miljøtiltak- Forurensing

Det vil i 2023 legges særlig vekt på vedlikehold av hydrotekniske anlegg, spesielt kummer, rør og sikring av gamle utløp og planeringskanter. En stor del av jorda i kommunen er planert og er svært erosjonsutsatt. Da er det særlig viktig at drens-systemene fungerer slik de skal. Det er særlig år med mye og intens nedbør som forverrer situasjonen. Tørkeåret 2018 og delvis i 2023 med tørke på våren og forsommeren, vil ikke behovet for drenering vise seg så tydelig. Tiltak som forannevnte reduserer faren for erosjon og avrenning, særlig sikring av utløp og bekkekanter og kummer på planeringskanter og planeringsfelt vil prioriteres. Det er fremdeles svært mye ugjort på dette området i kommunen, og behovet for tiltak er generelt stort.

Tilskuddssats

Inntil 50 % av godkjent kostnadsoverslag.

Miljøtiltak- Kulturlandskap

En vil i 2023 legge vekt på fellestiltak i forbindelse med restaurering og vedlikehold av større kulturminner og kulturmiljøer. Prosjekter som omfatter verdifulle kulturminner og kulturmiljøer som inngår eller skal inngå i verneplaner utarbeidet av den kommunale eller fylkeskommunale kulturminneforvaltning vil

prioriteres. En vil prioritere gamle gjengrodd kulturbeiter, spesielt beiter mot utmark. Gjengroing av slike arealer har akselerert de siste 10 - 15 årene i kommunen og en vil prøve å forhindre denne gjengroingsprosessen i å gå videre i samme tempo å bremse prosessen. **En vil legge særlig vekt på de beitene som har gjerdestand mot utmark, og forsøke å prioritere disse i forhold til andre omsøkte beiter framover. I denne sammenhengen vil ordningen «Tilskudd til tiltak i beiteområder», som kan omsøkes av beitelagene i kommunen, bli benyttet som hovedandel av finansieringen. Ordningen er omtalt i kommunens nye beitebruksplan som vedtas i løpet av 2023 (planen er i skrivende stund sendt på høring).** Det viser seg at gjerdeplikten mot utmark blir mer og mer forsømt, med de ulemper dette fører med seg for dyreeier og grunneier. Det har blitt et økende antall, særlig av storfè og særlig på østsida av Vorma de siste 3 årene. Det leies ut skogsbeite på Eidsvoll almenning sine eiendommer. Da har problemene med dårlig vedlikeholdte gjerder kommet tydeligere fram. Tilskuddet kan være med å stimulere til bedre gjerding mot utmark og sikre bruken av utmarka som en viktig ressurs i husdyrproduksjonen i kommunen. Fellesgjerder av typen sperregjerde blir prioritert. Sist, som 3. prioritet, vil kommunen prioritere vedlikehold og rehabilitering av freda og verneverdige bygninger, særlig sjeldne bygningstyper og bygningsteknikker. Seterhus, sommerfjøs, smier og lær prioriteres høyest. Bygninger som er en del av et større kulturminne eller kulturminnemiljø vil prioriteres høyere enn andre enkeltbygninger. Freda kulturminner (etter vedtak fra Riksantikvaren) og kulturmiljøer prioriteres framfor vernede kulturminner.

Tilskuddssatser

For verneverdige bygninger: Inntil 35 % av godkjent kostnadsoverslag

For freda bygninger (fredet av Riksantikvaren) eller bygninger som er del av et større kulturminne: inntil 35 % av godkjent kostnadsoverslag.

For gammel kulturmark: inntil 50 % av godkjent kostnadsoverslag, for biologisk mangfold (verdfull slåttemark, utslåtter): inntil 50 % av godkjent kostnadsoverslag.

For tiltak som fremmer allmennhetens tilgjengelighet i kulturlandskapet for fritid og rekreasjon: inntil 50 % av godkjent kostnadsoverslag.

Miljøtiltak i jordbruket 2023-2026 (SMIL)

Miljøtiltakene i denne perioden og prioriteringen vil forankres i det regionale miljøprogrammet for Oslo og Viken 2023-2026, forskrift om regionale miljøkrav i jordbruket, Oslo og Viken, forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket og forskrift om nærings- og miljøtiltak i skog (LMD).

Målsetting

Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket i Eidsvoll i perioden 2023-2026, skal på best mulig måte sikre en miljøvennlig landbruksproduksjon i kommunen. En skal på best mulig måte hindre negative konsekvenser for klimaet ved jordbruksproduksjonen. Produksjonen skal opprettholdes minst på dagens (2023) nivå og følge opp landbrukspolitikkenes mål om 15 % produksjonsøkning, særlig av matkorn. Viktige elementer i jordbrukets kulturlandskap skal tas vare på for ettertiden. En ønsker å ha et variert kulturlandskap med aktivt bruk av kulturbeitene både på innmark og utmark med beitedyr, og der bygninger, kulturminner og kulturmiljøer er i tilfredsstillende stand. Kulturminnene skal i større grad gjøres tilgjengelig for allmennheten, der dette faller naturlig. Dette gjelder særlig kulturminner som ligger i utmarksområder. Potensielle søkere av SMIL skal i utsendte informasjonsskriv, og på våre nettsider få oppdatert informasjon om ordningen. Ytterligere informasjonstiltak vurderes underveis i perioden.

Miljøtiltak- Forurensing

En ser for seg en videreføring av tiltakene foreslått for 2023 med vekt på forebyggende tiltak mot erosjon og avrenning. Sikring av gamle rørutløp, oppgradering av samlegrøfter og oppgradering av defekte kummer vil være viktigst. Dette er også viktige klimatiltak som er med på å redusere utslipp av eksempelvis klimagassen lystgass (N₂O).

Ras ved rørutløp, utbedring er nødvendig

Miljøtiltak- Kulturlandskap

Det er et mål å videreføre de tiltakene som er foreslått prioritert i 2023. Det er viktig at de større kulturminnene i kommunen gjøres mer tilgjengelige for allmennheten, slik at en tilegner seg historien på en best mulig måte, kombinasjonen opplevelse og læring vil være viktig. En vil med støtte til rydding og inngjerding av gamle kulturbeiter søke å hindre gjengroingsprosessen (se bilde til venstre), som er betydelig i kommunen, på lik linje med regionen for øvrig. I kombinasjon med regionale miljøtilskudd til innmarksbeite, håper en at mer arealer holdes åpent ved aktivt bruk av beitedyr. Beiter som grenser mot utmark prioriteres foran andre gjengroede beiter. For å øke bruken av utmarksbeite som

en ressurs, vil en med organisert beitebruk og tilskudd til investeringer i beiteområdene (se bilde nedenfor), forsøke å legge til rette for en effektiv og rasjonell bruk av skogsbeitene i kommunen. Fellestiltak for gjerdning mot utmark vil prioriteres. Dette kan være grunneierlag, beitelag, grendelag eller velforeninger som går sammen om å oppgradere en lengere sammenhengende gjerdestrekning.

Sankefeller m/ saltsteiner letter sankinga av sau om høsten. Porten lukkes og låses idet sauen passerer inn gjennom porten. Den kommer ikke ut igjen (denne funksjonen er bare i bruk om høsten, ellers i beitesesongen står begge portene åpne og de låses ikke når sauen går gjennom porten.). Kveet tømmes så fort det blir sau de flere ganger i døgnet. En sau blir aldri stående lenge her om gangen. Slike kveer kan støttes med inntil 50 % tilskudd. Fylkesmannen behandler slike saker (legges til kommunen fra 2020). Søknad om driftstilskudd til beitelag (OB) behandles av kommunen.

Gjennomføring

En tar sikte på at en skal gjennomføre miljøtiltakene som er nevnt over, i løpet av 3-5 år, og med en målrettet prioritering, slik at de miljømål som er satt i målsettingen etterlevs i størst mulig grad i løpet av

perioden.

Klimatiltak i landbruket

Miljøtiltakene som her er omtalt vil også kunne minske de negative konsekvensene på klima som jordbruksproduksjonen medfører. Det gjelder særlig forurensingstiltakene, hydrotekniske tiltak. Mer fokus på klima de siste årene generelt, gjør at en må vurdere virkemidlene SMIL og NMSK også i klimasammenheng. På skogbrukssida er det skogplanting som gir størst effekt i forhold til klimaregnskapet, da skog som kjent binder CO₂. Skogkulturtiltak kan derfor direkte eller indirekte påvirke uheldige sider ved utslipp av klimagasser. Som det framkommer seinere i tiltaksplanen, skal det fortsatt satses offensivt på skogkulturtiltak i Eidsvoll i åra framover.

Tilskuddsbehov og prioritering framover

Tilskuddsbehovet for SMIL i Eidsvoll i 2023 vil bli noe større enn tidligere. Et tilskuddsbehov på ca 900 000 kr totalt i SMIL for 2023 er et realistisk tall. For hele perioden f.o.m 2023-2026 vil behovet avhenge mye av søkermassen, hvilket varierer en del fra år til år. En ser for seg et behov for SMIL- midler under hele perioden på ca 43,6 mill. kr, d.v.s et gjennomsnittlig tilskuddsbehov på ca 1000 000 kr pr år. Hovedsøknadsrunden for SMIL i Eidsvoll er 15. april, men er det midler igjen etter hovedrunden, tar vi imot søknader etter dette også, så lenge det er budsjettmidler igjen (siste søknadsfrist er 01.12). Søknader som ikke når opp i prioriteringen ved denne ekstratildelingen, kan søkes på til neste søknadsår.

Denne strategiplanen slik den nå foreligger, blir gjenstand for en evaluering og revidering en gang pr år. Dette gjøres administrativt. Det er hensyn til lokale miljøprioriteringer og at det kan "dukke opp" store områdetiltak som kan være årsak til en slik evaluering/ korrigerings. Hovedrulleringen av tiltaksplanen vil være i 2025. Se for øvrig tabellene 1 og 2 nedenfor, som viser et antatt samlet tilskuddsbehov og prioriteringer innen ordningene SMIL¹ og NMSK², 2023 – 2026.

1. Spesielle miljøtiltak i jordbruket

2. Nærings- og miljøtiltak i skog

Skogbruket

Dagens situasjon

I motsetning til i jordbruket har eiendomsstrukturen i skogbruket endret seg lite de siste årene. Det er heller ikke vanlig med bortleie av arealene. Det har imidlertid blitt mer og mer vanlig at skogen drives med leid hjelp, men for eiers regning. Det meste av arbeidet i gårdsskogene blir i dag drevet med innleide entreprenører eller gjennom Mjøsens skogeierforening. Skogeiers egeninnsats i skogen har gått drastisk ned de siste årene. Det gjør at nettoinntekten fra skogbruket også har gått ned da skogeierne i mye mindre grad enn tidligere har vesentlig arbeidsinntekt fra skogen.

Eidsvoll har et produktivt skogareal på ca. 265.000 daa fordelt på 450 eiendommer med et skogareal over 25 daa. Den årlige avvirkingen varierer en del, men over en årrekke har den ligget på ca. 75.000m³. Det er granskogen som dominerer skogbildet i Eidsvoll da 81 % av den stående kubikkmassen er gran, 11 % er furu og 8 % er lauvskog. Bonitetsfordelingen må en kunne si er forholdsvis god, da ca 28 % av skogarealet er av høg bonitet, ca 65 % er av middels bonitet og ca 7 % er av lav bonitet. Dette er tall etter områdetaksten fra 2003/2004. Fordelingen har endret seg lite fram til 2022.

Tilskuddene som omfattes av denne strategiplanen er noe forskjellig når det gjelder jordbruk og skogbruk. I jordbruksdelen er det rene miljøtilskudd som omhandles. Når det gjelder tilskudd til skogbruket bygger det i hovedsak på "Forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket" fastsatt av

Landbruksdepartementet 4/2-2004. Denne forskriften forteller at det for skogbruket kan gis tilskudd som næringstilskudd og tilskudd til miljøtiltak.

Skogkultur

For å stimulere til utvikling av kvalitetsskog for framtiden har det i en årrekke vært gitt tilskudd til forskjellige skogkulturarbeider innen ungskogpleie. Det gis ikke tilskudd til nyplanting av skog, men til suppleringsplanting. Skogkulturarbeidene i Eidsvoll har variert en del i mengde de enkelte år, men vi har helt til de siste år klart å holde de på et noenlunde høgt og forsvarlig nivå. De siste årene har det blitt satset ekstra på skogkultur gjennom avtaler mellom skogeiere og entreprenører. Vi mener statstilskuddene som er gitt har vært med på å holde interessen for ungskogpleie oppe. Det er imidlertid også klart at det de seinere årene har blitt vanskeligere å finne arbeidskraft til å utføre slike arbeider. Det at flere skogeiere har en noe distansert forhold til egen skog, gjør entreprenørvirksomheten på skogkulturområdet, med oppsøkende virksomhet, enda viktigere i åra framover.

Oversikt over utførte skogkulturarbeider i Eidsvoll 2011-2017.

TILTAK / ÅR	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nyplanting ant. pl.	75.850	155.455	90.450	137.640	178.415	125.000	123.750
Nyplanting da.	505	1036	603	918	1189	833	825
Supleringspl. ant.pl.	34.400	24.210	11.550	29.072	19.830	20.800	27.900
Ungskogpleie ant. da	1.082	1.657	1.399	1.107	2.269	1.597	1.258
Markberedning da.	143	389	20	-	217	150	85

Skogsbilveier

I Eidsvoll er det pr i dag bygget ca 270 km reine skogsbilveier. Vi regner med at vi på det nærmeste er ferdig med nybygging av skogsbilveier. Om det skulle komme flere nye veier vil det være helt marginale veistrekninger. Veistandarden er forholdsvis bra, og veiene er framkommelige. For enkelte veier vil det allikevel være nødvendig med en del opprusting og heving av standarden for å fylle dagens krav til skogsbilvei kl. III, som er den mest vanlige skogsbilveistandarden i dag. Mer intense nedbørperioder de siste årene har økt behovet for vedlikehold av skogsbilveinettet.

Selv om veiene har en brukbar standard merker vi stadig at det blir stilt større krav til snuplassene på veiene. Dette gjelder både antall snuplasser og utforming og romslighet på plassene. I mange tilfeller, og med rette, hevder transportørene at det er vanskelig eller umulig å snu med bil og henger. Vi mener det fortsatt vil være behov for å utbedre og bygge en del nye snuplasser på

flere av skogsbilveiene våre. For å få til dette mener vi det vil være godt anvendte penger om det kan gis tilskudd til dette. Da dette for det meste er fellesveier mener vi det bør kunne gis inntil 50 % tilskudd til dette, tilskuddsbehovet til dette er nærmere omtalt nedenfor.

Tilskudd til miljøtiltak i skog

I områder der det drives skogbruk kan det gis tilskudd til å ivareta og videreutvikle miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner (jfr kulturlandskapstilskudd gjennom SMIL- ordningen). Det har ikke vært søknader om dette i de siste årene, og det er helst til større helhetlige prosjekter det gis tilskudd (fellestiltak mellom flere grunneiere). Det har ofte vært mer praktisk å godkjenne slike tiltak som rene SMIL-tiltak, selv om tiltaket er gjennomført i utmark/ skogsmark. Bakgrunnen for dette har vært budsjettmessige føringer.

Forslag til tilskudd til skogtiltak i 2023

Til grunn for forslaget om tilskudd til skogbrukstiltak ligger de forskrifter som er nevnt i innledningskapitlet om skogbruket samt regionalt miljøprogram for Oslo og Viken 2023-2026.

Målsetting

Vi har som mål å bidra til at skogbruket som næring kan gi et positivt bidrag til næringsgrunnlaget på den enkelte eiendom og til samfunnet for øvrig. For å få til dette vil det være viktig at vi legger forholdene til rette for at investeringene i å få opp ny kvalitetsskog holdes på et forsvarlig nivå. Produksjonen må opprettholdes på minst samme nivå som i dag og vi skal stimulere til økt verdiskapning innen skogbruket generelt.

Til grunn for forslaget om tilskudd til skogbrukstiltak ligger de forskrifter som er nevnt i innledningskapitlet om skogbruket samt regionalt miljøprogram for Akershus.

Etter at det i forbindelse med områdetaksten blir registrert biologisk viktige områder, kulturminner i skog og kartlegging av naturtyper, vil det være et mål å sikre at det biologiske mangfoldet vi har blir sikret, bevart og videreutviklet for framtidige generasjoner.

Skogkultur

I Eidsvoll har vi tradisjonelt hatt et bra nivå på skogkulturarbeidene for å sikre en god utvikling av kvalitetsskog i framtidsskogen samt for å sikre at arealene blir brukt på en optimal måte. De seinere årene har dette arbeidet svingt mye i mengde og det er helt klart redusert. Det kan ha flere årsaker. En årsak kan være varierende og synkende tilskuddssatser, en annen kan være mangel på tilgjengelig arbeidskraft pga pandemien. Vi ønsker å snu denne trenden i Eidsvoll. Forslag til tiltak her må også ses i sammenheng med rentemiddelbudsjettet tilbake i 2009 der vi foreslo å sette av penger til et prosjekt for å finne egnede arealer for ungsogpleie. Prosjektet ble videreført i alle årene etter og vil viderereføres i 2023, 2024, 2025 og 2026.

Klimatiltak som skogplanting vil prioriteres framover.

Kommunen fikk i 2019 nye oppdaterte skogbruksplaner (nye sendt ut sommeren 2019). Vi ønsker derfor å fortsette å bruke disse til å finne arealer som har behov for ungsogpleie og motivere skogeierne til å utføre arbeidet, eventuelt tilbud om hjelp til arbeidet. Dette mener vi bør følges opp med tilbud om tilskudd til slike arbeider. Tilskuddet bør være forutsigbart og stabilt over flere år.

Vi mener derfor det bør gis tilskudd til følgende skogkulturarbeider: Markberedning, suppleringsplanting, avstandsregulering/ungskogpleie og stammekvisting.

Vi må ha som mål å komme opp på et nivå på 2.500 daa pr år. Med en gjennomsnittspris på kr 300 pr daa utgjør dette en investering på kr 750.000,- pr. år.

Tilskuddssats

Det gis inntil 40 % tilskudd av godkjente kostnader til ungsogpleie (eiendommer < 10 000 dekar). Maks. 200 kr/ dekar. Til markberedning: inntil 20 % tilskudd, maks. 75 kr/ dekar, gjelder alle eiendomsstørrelser.

Skogsbilveier

Vi ønsker å få til en bedring og opprusting av skogsbilveinettet spesielt når det gjelder snuplasser på veiene. Dette har sin årsak i at manglende snuplasser har vist seg å bli en flaskehals i tømmertransporten de seinere årene. Dette har ført til kippetillegg og i verste fall til nekt av transport. Dette har blitt bedre de siste 5 årene, men for å kunne ytterligere

bedre på situasjonen mener vi det er viktig og riktig å kunne bidra med et tilskudd til dette. Mange av veiene dette gjelder er fellesveier med flere skogeiere som medeiere. For å lokke skogeierne til aksjon mener vi det er viktig at det gis et tilskudd som vil vises. Vi vil derfor foreslå at det kan ytes inntil 50 % tilskudd av godkjent kostnad. Etter de siste nedbørrike somrene (unntatt 2018 og vår/ forsommer 2023) er vedlikeholdsbehovet betydelig på hele skogsbilveinettet i kommunen.

For hele tiltaksperioden 2023-2026, er tilskuddsbehovet til opprusting av skogbilveger og nye snuplasser estimert til **minst 500 000 kr** (dvs. ca 125 000 kr pr år i perioden)

Tilskuddssats

Inntil 50 % av godkjent kostnadsoverslag. Stort behov for opprusting av skogsbilveger i Eidsvoll. Høy prioritet.

Skogtiltak i 2023 – 2026

Målsetting

En har som mål å kunne sørge for forutsigbare og stabile forhold for å kunne bidra til utvikling av en variert og kvalitativt god skog, klimavennlige tiltak i skog og sørge for at det biologiske mangfoldet i skogen blir bevart.

Skogkultur og skogsbilveier

For å kunne innfri målet ovenfor ønsker vi å videreføre tilskuddene til skogkultur og skogsbilveier på samme nivå som vi har satt opp for 2019. Vi mener det er viktig for skogeierne å kunne planlegge noe langsiktig. For å kunne det må de vite hvilke rammebetingelser som det offentlige kan bidra med for noen år framover.

Miljøtiltak i skog

For 2023-2026 mener vi det vil være behov for et mindre beløp til tilskudd til skjølsetiltak for kulturminner/ miljøer i skog, jfr. tidligere omtale av dette på side 12.

Tilskuddsbehov og tilskuddssatser for miljøtiltak i Eidsvoll 2023-2026

Tabell 1. Tilskuddssatser (inntil maks tilskuddsprosent) SMIL og NMSK 2023-2026

Tiltak	Prioritet	Tilskuddssats, % inntil maks.:
Jordbruk: Hydrotekniske tiltak: utbedring av kummer & utløp. Erosjonsforebyggende tiltak. Klimatiltak.	1	50
Rydding og inngjerding av gammel kulturmark, innmark (OBS! Gjerd mot utmark dekkes av annen ordning):	2	50
Biologisk mangfold (utslåtter), freda bygninger, kulturminner og kulturmiljøer, tilgjengelighet:	2	50
Verneverdige bygninger	3	35
Skogbruk: Skogkultur (klimatiltak, CO ₂ «fangning»)	1	50
Opprusting av veger	2	50
Miljøtiltak (kulturminner- og miljøer, andre tiltak)	3	20

Tabell 2. Tilskudsbehovet (i kr) innen SMIL og NMSK i Eidsvoll 2023 -2026

		2023 (kr)	2024 (kr)	2025 (kr)	2026 (kr)
SMIL		1000 000	1000 000	1000 000	1000 000
NMSK ¹		400 000	400 000	400 000	400 000
SUM		1 400 000	1 400 000	1 400 000	1 400 000
TOTALSUM 2023-2026:		5 600 000			

1. Behov for opprusting av skogbilveger og snuplasser er omtalt som eget punkt på side 12-13 og med estimert tilskudsbehov for tiltaksperioden.